

Wojciech Truszkowski

"Ochrona środowiska naturalnego jako interdyscyplinarna dziedzina wiedzy", Urszula Szymańska, Elżbieta Zębek, Olsztyn 2014 : [recenzja]

Studia Prawnoustrojowe nr 30, 197-199

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje i sprawozdania

Urszula Szymańska, Elżbieta Zębek, *Ochrona środowiska naturalnego jako interdyscyplinarna dziedzina wiedzy*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2014.

Ochrona środowiska stała się niezwykle istotną dziedziną wiedzy i jednym z podstawowych kryteriów oceny prawidłowości działań podejmowanych zarówno przez osoby fizyczne przedsiębiorstwa, jak i instytucje publiczne. Zakres pojęciowy ochrony środowiska daleko wykroczył poza tradycyjnie postrzegane zachowanie istniejących zasobów przyrodniczych. Z drugiej strony obecnie, jak nigdy w historii, działania na rzecz ochrony środowiska odpowiadają oczekiwaniom społeczeństw. Dzieje się tak na skutek zauważalnego kurczenia zasobów naturalnych i stale rosnących potrzeb zgłaszanych przez przemysł. Konflikt między prawami ekonomicznymi a ochroną środowiska musi być rozwiązywany przez stanowione przepisy prawne.

Autorki recenzowanej monografii podkreślają, że prawo ochrony środowiska nie jest jedynie zbiorem norm prawnych regulujących różne dziedziny działalności gospodarczej – to wyodrębniona, mająca swoją logikę i wewnętrzne powiązania gałąź prawa. Dlatego zaczęły od przybliżenia funkcji, jakie spełnia prawo ochrony środowiska oraz powiązań między tą gałęzią prawa a naukami ekonomicznymi, technicznymi czy biologicznymi. Na szczególne podkreślenie zasługuje wywód dotyczący prawa ochrony środowiska jako stimulatora rozwoju gospodarczego, a jednocześnie zbioru instrumentów ograniczających niepożądane użytkowanie zasobów – do represji włącznie. Opis ogólnych zasad stosowanych w prawie ochrony środowiska można w przyszłych wydaniach książki wzbogacić o przykłady rozwiązań horyzontalnych, jak np. oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie, udział społeczeństwa w procesach ochrony środowiska. Zagadnienia te stanowią przykład przeniesienia ogólnych zasad na prawo, najpierw w Unii Europejskiej, a następnie w Polsce.

Jednak około 80% prezentowanej publikacji poświęcono przykładom konkretnego wdrożenia zasad prawa środowiskowego do przepisów dziedzinowych. Definicja środowiska, zamieszczona przykładowo w ustawie Prawo ochrony środowiska, prezentuje katalog szczególnie istotnych elementów zasługujących na ochronę. Autorki wybrały ochronę wód, ochronę przed odpadami, ochronę przyrody i gospodarowanie zasobami lasach. Są to elementy na tyle różnorodne, a zarazem reprezentatywne, aby na ich przykładzie wyprowadzić wnioski o mechanizmach regulacji

w całym obszarze środowiska. Tym bardziej że w poszczególnych elementach środowiska różnie rozłożono akcenty prawne realizujące podstawowe zasady polityki ekologicznej, czyli zasadę zapobiegania, ostrożności, ochrony u źródła oraz zasady „zanieczyszczający płaci”.

Pierwszym przedstawionym w książce elementem środowiska są wody. Użytkowanie wód polega oczywiście na ich wydobywaniu w celu zużycia, ale też na traktowaniu rzek jako odbiornika oczyszczonych ścieków. Pierwszy rodzaj użytkowania jest analogiczny do poszukiwania i wydobycia kopaliny, natomiast drugi np. do emisji zanieczyszczeń do powietrza. Dlatego rozważenia w przyszłości wymaga rozszerzenie opracowania o rozdział dotyczący ochrony powietrza w związku z rosnącą liczbą oraz coraz ostrzejszym charakterem przepisów UE w zakresie zanieczyszczeń powietrza i efektywności energetycznej. W Polsce zarządzanie wodami zorganizowane jest w oparciu o podział zlewniowy. Do tego systemu dopasowana jest zarówno struktura instytucji publicznych, jak i wymagane przepisami plany działań. Rozdział wzbogacono omówieniem zasobów wodnych i podstawowych zagrożeń dotyczących wód, a dopiero na tej bazie zaprezentowano system gospodarowania wodami. Takie opracowanie tematu z pewnością poszerza możliwości zrozumienia stosowanych w polskim prawie rozwiązań.

Gospodarka odpadami, omówiona w rozdziale piątym, stanowi przykład problemu środowiskowego, który dotyczy wszystkich. Osoby fizyczne i przedsiębiorstwa występują bowiem w charakterze wytwórcy odpadów, a jednostki administracji publicznej różnych szczebli odpowiedzialne są za zorganizowanie skutecznego systemu zbiórki i przetwarzania lub składowania odpadów. W rozdziale tym znaleźć można wyjaśnienie stosowanej obecnie klasyfikacji odpadów oraz znaleźć opis organizacyjnych, technicznych i prawnych instrumentów prawidłowego gospodarowania odpadami.

Część książki poświęcona lasom w sposób szeroki i jednoznaczny przekonuje, że są one jednym z najważniejszych zasobów Polski. Zarówno ich obszar, jak i stan uzasadniają liczne i dość ściśle przepisy prawne regulujące gospodarkę leśną. Na ostatniej konferencji klimatycznej KOP21 podkreślono, że funkcja klimatotwórcza lasów obejmuje wpływ na obecność w atmosferze gazów odpowiedzialnych za efekt cieplarniany. Z tego powodu oczekiwać można dalszego zainteresowania lasami w przepisach najpierw prawa wspólnotowego, a następnie krajowego w ujęciu niezwykle interdyscyplinarnym.

Rozdział ostatni przybliży formy ochrony przyrody. Dowiemy się m.in., dlaczego objęcie nowych obszarów ochroną napotyka na silny opór społeczności lokalnych i władz samorządowych, mimo że niemal każdy zgadza się że ochrona przyrody jest istotnym i pozytywnym przejawem troski o zasoby naturalne. Zasady i formy ochraniają wybrane, szczególnie cenne elementy otoczenia, a jednocześnie uzależniają decyzje o rozwoju terenu chronionego i terenów sąsiednich od spełnienia dodatkowych warunków.

Autorki dowodzą, że występowanie powiązań pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska naturalnego wymusza interdyscyplinarność przy komponowaniu przepisów prawa, jak również w podejściu do rozwiązywania pojawiających się problemów. Dlatego to właśnie interdyscyplinarność uczyniono w opracowaniu kluczem do skutecznego wdrożenia zasady zrównoważonego rozwoju.

Wojciech Truszkowski